दर्शनं नर्मदायास्तु गङ्गास्नानं तथैव च। तुलसीवनसंसर्गं समभेतत्त्रयं स्मृतम्। रोपणात् पालनात् सेकाद्दर्शनात् स्पर्शनाच्छ्रुणाम्। तुलसी दहते पापं वाङ्मनःकायसञ्चितम्। तुलसीमञ्जरीभिर्यः कुर्याद्धरिहरार्चनम्। न स गर्भगृहं याति मुक्तिभागी भवेद्वरः। पुष्करादीनि तीर्थानि गङ्गाद्याः सरितस्तथा। वासुदेवादयोदेवा वसन्ति तुलसीदले। तुलसीमञ्जरीयुक्तो यस्तु प्राणान् विमुञ्चति। यमोन वीक्षितुं शक्तो युक्तं पापशतैरपि" पाद्मोत्तरखं०। "यत्रैकस्तुलसीवृक्षस्तिष्ठति द्विजसत्तम!। तत्रैव त्रिदशाः सर्वे ब्रह्मविष्णुशिवादयः। केशवः पत्रमध्येषु पत्राग्रेषु प्रजापतिः। पत्रवृन्ते शिवस्तिष्ठेत् तुलस्याः सर्वदेवहि। लक्ष्मीः सरस्वती चैव गायत्री चण्डिका तथा। शची चान्या देवपत्न्यस्तत् पुष्पेषु वसन्ति वै। इन्द्रोऽग्निः शमनश्चैव नैर्ऋतो वरुणस्तथा। पवनश्च कुबेरश्च तच्छाखायां वसन्त्यमी। आदित्यादिग्रहाः सर्वे विश्वे देवाश्च सर्वदा। वसवो मनवश्चैव तथा देवर्षयोऽखिलाः। विद्याधराश्च गन्धर्वाः सिद्धाश्चाप्सरसस्तथा। तुलसीपत्रमाश्रित्य सर्वदा निवसन्ति वै। चिन्वन्ति तृणजातानि तुलसीमूलजानि वै। तद्देहस्था ब्रह्महत्यामिनोति तत्क्षणाद्धरिः। ग्रीष्मकाले द्विजश्रेष्ठ! सुगन्धैः शीतलैर्जलैः। तुलसीसेचनं कृत्वा नरो निर्वाणमाप्नुयात्। चन्द्रातपं वा कृत्वं वा तुलस्यै यस्तु यच्छति। विशेषतः निदाघेषु स मुक्तः सर्वपातकैः। वैशाखेऽक्षतधाराभिरङ्गिर्यस्तुलसीं जनः। सेचयेत् सोऽश्वमेधस्य फलं प्राप्नोति नित्यशः। कदाचित्तुलसीं दुग्धैः सेचयेद् यो नरोत्तमः। तस्य वेश्मनि विप्रर्षे! लक्ष्मीर्भवति निश्चला। गोमयैस्तुलसीमूले यः कुर्यादुपलेपनम्। सम्मार्जनञ्च कुरुते तस्य पुण्यफलं शृणु। रजांसि तस्य यावन्ति दूरीभूतानि जैमिने!। तावत्कल्पसहस्राणि मोदते ब्रह्मणा सह। यद्धर्मकर्म कुरुते मनुजः पृथिव्यां नारायणप्रियतमां तुलसीं विना च। तत्सर्वमेव विफलं भवति द्विजेन्द्र! पद्मेक्षणोऽपि न हि तुष्यति देवदेवः। यस्य स्यात्तुलसीपत्रं मुखे शिरसि कर्णयोः। मृत्युकाले द्विजश्रेष्ठ! तत्र स्वामी न भास्करिः" पाद्मे क्रियायोगसारः। "स स्नातः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दीक्षितः तुलसीपत्रतोये च योऽभिषेकं समाचरेत्। गवामयुतदानेन यत्फलं लभते नरः। तुलसीपत्रदानेन तत्फलं कार्त्तिके सति!। तुलसीतोयकणिकां मृत्युकाले च यो लभेत्। रत्नयानं समारुह्य वैकुण्ठं स प्रयाति च। त्रिकालं तुलसीपत्रं शुष्कं पर्युषितं सति!। श्राद्धे व्रते वा दाने वा प्रतिष्ठायां सुरार्चने। भूगतं तोयपतितं यद्दत्तं विष्णवे सति!। शुद्धन्तु तुलसीपत्रं चालनादन्यकर्मणि" पार्वतीं प्रति शिववाक्यम्। तुलसीचयननिषेधकालो यथा। "पूर्णिमायाममायाञ्च द्वादश्यां रविसंक्रमे। तैलाभ्यङ्गे च स्नाते न मध्याह्ने निशि सन्ध्ययोः। अशौचेऽशुचिकाले च रात्रिवासान्वितेऽपि वा। तुलसीं ये च चिन्वन्ति ते छिन्दन्ति हरेः शिरः"। हरिभ०। तुलसीस्पर्शनेन मिथ्याप्रतिज्ञायां मिथ्याशपथे च दोषोतथा। "तुलसीं स्वकरे कृत्वा स्वीकारं यो न रक्षति। स याति कालसूत्रञ्च यावच्चन्द्रदिवाकरौ। करोति मिथ्याशपथं तुलस्या यो हि मानवः। स याति कुम्भीपाकञ्च यावदिन्द्राश्चतुर्दश" ब्रह्मवैवर्त्ते प्रकृतिखण्डम्। तुलसीपत्रचयने मन्त्रो यथा। "मातस्तुलसि! गोविन्दहृदयानन्दकारिणि!। नारायणस्य पूजार्थं चिनोमि त्वां नमोऽस्तु ते। कुसुमैः पारिजाताद्यैः सुगन्धैरपि केशवः। त्वया विना नैव तुष्टिं चिनोमि त्वामतः शुभे!। तया विना महाभागे! समस्तं कर्म निष्फलम्। अतस्तुलसि! देवि! त्वां चिनोमि वरदा भव। चयनोद्भवदुःखं यद्देवि! ते हृदि वर्त्तते। तत् क्षमस्व जगन्मातस्तुलसि! त्वां नमाम्यहम्। कृताञ्जलिरिमान् मन्त्रान् पठित्वा वैष्णवो जनः। करतालत्रयं दत्त्वा चिनुयात्तुलसीदलम्। शनैः शनैस्तथाकारैश्चीयते तुलसीदलम्। यथा न कम्पते शाखा तुलस्याद्विजसत्तम!। पत्राणां चयने विप्र! भग्नशाखा यथा भवेत्। तथा हृदि व्यथा विष्णोर्दीयते तुलसीपतेः"। पाद्मे क्रियायोगसारः।

तुलसीकाष्ठमालामाहात्म्यं यथा। "तुलसीकाष्ठनिर्माणमालां गृह्णाति यो नरः। पदेपदेऽश्वमेधानां लभते निश्चितं फलम्" ब्रह्मवैवर्त्ते प्रकृ०। "सात्वतैस्तुलसीकाष्ठमाला कुञ्जसमुद्भवा। धार्या नित्यं प्रयत्नेन त्वेतद्भक्तस्य लक्षणम्"। हरिभक्तस्य तुलसीकुञ्जकाष्ठसमुद्भवा। चिह्नार्थमात्मनो माला पुरा कृष्णेन दर्शिता" पाद्मोत्तरखण्डम् "काष्ठमालाधरं विप्रं यतिनं यानरोहिणम्। खट्वाङ्गां विधवां दृष्ट्वा सचेलं जलमाविशेत्" इति वचनस्य साकल्ये तुलसीकाष्ठेतरकाष्ठविषयत्वमिति वैष्णवाः। स्मार्त्तास्तु विप्रेतरपरत्वं पाद्मोत्तरखण्डवाक्यस्य वर्णयन्ति। तन्मूलञ्च "तुलसीपत्रजातेन